

Dariusz Widelak

Pomiędzy edukacja a resocjalizacją : ontologiczny drogowskaz demarginalizacji

Cieszyński Almanach Pedagogiczny 2, 150-159

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dariusz Widelak

Pomiędzy edukacją a resocjalizacją – ontologiczny drogowskaz demarginalizacji

Przestępczość kobiet jest zjawiskiem społecznym, różniącym się w porównaniu z przestępczością mężczyzn. Różnic można się dopatrywać w liczbie, etiologii, a także w rodzajach popełnianych przestępstw. Według raportu Centralnego Zarządu Służby Więziennej w sierpniu 2007 roku w czterech kobiecych zakładach karnych, trzech aresztach śledczych oraz w licznych oddziałach dla kobiet przebywało łącznie 2743 kobiet osadzonych, co stanowi około 3% całej populacji więźniów w Polsce. Blisko 35% z nich zostało skazanych za zabójstwo (w większości przypadków ofiarą był mąż lub partner, a sprawczynie były ofiarami przemocy domowej). Kobiety stanowią więc zaledwie niewielki odsetek w ogólnej liczbie skazanych na karę osadzenia w jednostkach izolacyjnych, chociaż w ostatnich latach ujawniona przestępczość kobiet wykazuje tendencje wzrostowe, większe niż w przypadku mężczyzn. Dodatkowym problemem jest zwiększająca się liczba przestępstw popełnianych przez kobiety będące w ciąży lub posiadające bardzo małe dzieci.

Osadzenie kobiet matek prowadzi do dysfunkcji rodzin, wzrasta też wskaźnik dzieci osieroconych społecznie, co sprzyja ich wykluczeniu i demoralizacji. Pozbawienie matki wolności powoduje deprivację dziecka, poczynając od potrzeb fizjologicznych i bezpieczeństwa po potrzebę bliskości i miłości. Jest ono wysoce niekorzystne również w odniesieniu do samych kobiet. Osadzenie ich w izolacji więziennej powoduje zaprzepaszczenie pełnionych przez nią ról żony, matki, twórczyni rodzinnych tradycji i piastunki domowego ogniska¹. Często osadzone kobiety nie posiadają wykształcenia, co w warunkach konkurencji rynkowej skazuje je po opuszczeniu aresztu na margines społeczny. Jednym ze sposobów zapobiegania owej marginalizacji jest uzyskanie bądź uzupełnienie wykształcenia. Niniejsze rozważania stanowią refleksję nad do-

¹ Z. MIŁKOWSKA: *W poszukiwaniu modelu resocjalizacji dla matek z dziećmi*. W: *W poszukiwaniu optymalnego modelu więzienia resocjalizującego. Studia i rozprawy z pedagogiki resocjalizacyjnej*. Red. Z. JASIŃSKI, D. WIDELAK. T. 3. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2010.

tychczasowymi rozwiązaniami kształcenia kobiet w polskich zakładach karnych².

Konteksty resocjalizacji kobiet

Polski system penitencjarny, zgodnie z wymaganiami Reguł Minimalnych ONZ z 1955 roku, stanowi, iż „Kobiety odbywają karę pozbawienia wolności odrębnie od mężczyzn”³. Kobiety odbywają karę w zakładach karnych typu półotwartego, chyba że względy bezpieczeństwa lub stopień demoralizacji przemawiają za odbyciem kary w zakładzie karnym typu zamkniętego.

Problematyka kobiet w więzieniach zawsze była odsuwana na dalszy plan ze względu na mały odsetek kobiet odbywających karę pozbawienia wolności w stosunku do skazanych mężczyzn⁴. Problem resocjalizacji kobiet ma w dzisiejszych czasach charakter otwartej dyskusji. W tym zakresie niezbędną jest reforma więziennictwa. Wynika to ze specyfiki i z faktu łagodzenia uciążliwości odbywania kary więzienia przez kobiety⁵. Wydawane regulaminy więzienne nie stanowiły nigdy o odrębnym sposobie wykonywania kary przez skazane kobiety. Różnymi wytycznymi natomiast regulowano sprawę skazanych kobiet, które były w ciąży bądź były matkami małych dzieci. Dyrektor Centralnego Zarządu Zakładów Karnych w 1975 roku wydał wytyczne dotyczące zezwalania na odbywanie widzeń z dziećmi we własnej odzieży, zezwolił na poczęstunek słodkimi i na dawanie dzieciom upominków. Kobiety mogły się także starać o widzenia (trwające do pięciu dni) z najbliższymi poza terenem zakładu karnego. W 1976 roku władze więzienne w porozumieniu z Ministrem Oświaty i Wychowania oraz z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej wydały kolejne wytyczne odnośnie kobiet posiadających dzieci. Nie kontrolowano korespondencji z dziećmi. Umożliwiono wszystkim więźniom posiadającym dzieci (także ojcom) odbywanie odwiedzin własnych dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w których przebywały. Także podwyższono wynagrodzenie za pracę tak, by umożliwić więźniom partycypowanie w kosztach utrzymania ich dzieci⁶.

² Artykuł oparty został na badaniach przeprowadzonych przez A. Lubojańską według kwestionariusza ankiety autora, w ramach prowadzonego przeze mnie seminarium magisterskiego.

³ Kodeks karny wykonawczy (dalej: kkw) z 1997 r., art. 87 § 1.

⁴ H. MACHEL: *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*. Gdańsk: Arche, 2003, s. 8.

⁵ T. SAKOWICZ: *Resocjalizacja skazanych kobiet w Polsce: teoria i praktyka; propozycje rozwiązań systemowych*. W: *Wykonywanie kary pozbawienia wolności w Polsce – w poszukiwaniu skuteczności*. Red. H. MACHEL. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2006, s. 251.

⁶ *Ibidem*, s. 268.

U kobiet odbywających karę w zakładach karnych przede wszystkim dominuje poczucie samotności, beznadziejności i co najważniejsze poczucie braku bezpieczeństwa. Psychofizyczna odrębność kobiet wywołuje stan psychicznego paraliżu więźnia i jest on tym silniejszy im dłużej trwa odbywanie kary. W Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu najbardziej dokuczliwe dla więźniarek są nieprawidłowe kontakty interpersonalne między mieszkankami jednej celi. Czynnikiem ten determinuje oddziaływanie penitencjarne i uniemożliwia kształtowanie cech, które decydują o odpowiednim zachowaniu się w życiu na wolności⁷. Kobiety odbywające karę pozbawienia wolności, a będące matkami, mogą korzystać z częstszych kontaktów z dziećmi. Przywilej ten przysługuje również ojcom. Warunkiem korzystania z tych uprawnień jest sprawowanie opieki nad dzieckiem do lat 15. W wyniku zwiększenia częstotliwości kontaktów zacieśniają się więzi uczuciowe. Rodzice tacy bardziej poczuwają się do wywiązywania się z obowiązków alimentacyjnych i świadczenia pomocy materialnej swoim dzieciom. Chętniej też współdziałają z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, w których przebywają ich dzieci. Regulamin przewiduje również, aby rodzice odbywali karę w zakładach karnych położonych możliwie jak najbliżej placówki opiekuńczo-wychowawczej, w której przebywa ich dziecko. Przestrzeganie tej zasady jest prawie niemożliwe, z uwagi na małą liczbę zakładów karnych dla kobiet. W Polsce są tylko cztery takie zakłady: w Krzywańcu, Grudziądzu, Lublińcu i Czersku⁸.

Bolesnym problemem jest macierzyństwo kształcących się osadzonych. Kobiety, które odbywają karę pozbawienia wolności, rodzą dzieci w więzieniu wówczas, gdy są osadzone, będąc w pierwszym trymestrze ciąży bądź wówczas, gdy korzystając z przepustek zachodzą w ciążę. Traktowanie kobiet będących w ciąży i rodzących odpowiada wymogom sytuacji. Kobietom ciężarnym i karmiącym, tak jak przewiduje to art. 87 kkw § 3, zapewnia się opiekę specjalistyczną. Aby zapewnić matce stałą i bezwzględną opiekę nad dzieckiem, stwarza się przy zakładach karnych domy dla matki i dziecka. Dziecko może w nim przebywać na życzenie matki do 3. roku życia. Okres ten można skrócić lub wydłużyć na podstawie opinii wydanej przez lekarza bądź psychologa. Przesłankami mogą być względy wychowawcze, a także zdrowotne. Na wniosek lekarza dyrektor zakładu karnego może wobec kobiet karmiących i ciężarnych dokonać niezbędnych odstępstw od postanowień regulaminu, mając na uwadze stan psychiczny lub fizyczny kobiety. Kobiety te mają dodatkowo prawo do dłuższych spacerów i do zakupu dodatkowych artykułów żywnościowych⁹.

⁷ Ibidem, s. 270.

⁸ Ibidem, s. 271.

⁹ kkw, art. 87 § 4.

Wybrane rozstrzygnięcia prawne dotyczące edukacji przywięziennej

Edukacja jest jednym z oddziaływań resocjalizacyjnych na więźniów i w swej istocie polega na celowym i świadomym oddziaływaniu na wykołejone przestępczo osoby. Celem tych oddziaływań ma być przygotowanie więźniów do pełnienia konstruktywnych ról społecznych tak, by spełniali oni społeczne oczekiwania¹⁰. W odróżnieniu od powszechnych szkół, szkoła przywięzienna kładzie nacisk na funkcję resocjalizującą szkoły. Obowiązkiem nauczyciela w takich szkołach jest korygowanie i kompensowanie zaburzonych postaw i struktur osobowości¹¹. W tym rozumieniu szkoły przywięzienne można traktować jako szkoły alternatywne, gdyż „szkoła alternatywna to placówka ukierunkowana na realizację innych niż w szkołach publicznych założeń teleologicznych, programowych i organizacyjnych i metodycznych...”¹².

Podstawą prawną do organizacji nauczania w zakładach karnych jest kodeks karny wykonawczy – artykuły 130–134, a także *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1998 roku w sprawie nauczania w zakładach karnych oraz zasad odpłatności za pracę skazanych w warsztatach szkolnych i wykonywaną przez skazanych odbywających praktyczną naukę zawodu*.

Nauczanie w zakładach karnych reguluje także regulamin wykonywania kary pozbawienia wolności. *Karta nauczyciela*, ustawa o systemie oświaty, instrukcja dyrektora generalnego Służby Więziennej z dnia 10 kwietnia 2002 roku w sprawie realizacji zadań i obowiązków w oddziaływaniach penitencjarnych przez nauczanie. Powyżej wymienione przepisy stanowią bazę prawną do prowadzenia oddziaływań resocjalizacyjnych poprzez naukę. Uzupełnienie braków w wykształceniu podstawowym więźniów umożliwiają rozwiązania zawarte w artykułach 130–134 kkw. Artykuły te regulują także rozwiązania dla więźniów chcących się dalej uczyć, kształcić w zakresie szkoły średniej, zawodowej, a także ogólnokształcącej. Szczegółowe zasady i tryb nauczania w zakładach karnych w drodze rozporządzenia określa Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej. Rozporządzenie to określa również zasady odpłatności za pracę więźniów w szkolnych warsztatach i pracę wykonywaną przez więźniów odbywających praktyczną naukę za-

¹⁰ L. WAWRZYŃIAK: *Resocjalizacja w warunkach zakładu karnego*. W: *Profilaktyka społeczna i resocjalizacja młodzieży*. Red. B. URBAN. Mysłowice: Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. kard. Augusta Hłonda, 2004, s. 156.

¹¹ B. URBAN, J.M. STANIK: *Resocjalizacja. Teoria i praktyka pedagogiczna*. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, Pedagogium Wyższa Szkoła Pedagogiki Resocjalizacyjnej, 2007, s. 263.

¹² C. KUPISIEWICZ: *Szkoła alternatywna – definicje, rodzaje, ocena, perspektywy rozwoju*. W: *Edukacja alternatywna w XX wieku*. Red. Z. MEŁOSIK, B. ŚLIWERSKI. Poznań–Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls” 2010, s. 18.

wodu¹³. Jeśli skazany ukończy szkołę lub kurs, otrzymuje odpowiednie świadectwo według wzorów ogólnie obowiązujących, bez wskazania, że uzyskał je w zakładzie karnym. Jeśli skazany opuszcza zakład karny przed ukończeniem roku szkolnego lub szkolenia, może zdawać egzaminy końcowe i otrzymuje wówczas zaświadczenie o uczęszczaniu do danej szkoły¹⁴.

W podobnym duchu przyjęto europejskie rozwiązania w zakresie kształcenia więźniów. W większości placówek resocjalizacyjnych dla młodocianych i niektórych zakładach karnych znajduje się szkoła lub różne typy szkół. Realizuje się w nich równolegle zadania dydaktyczne i resocjalizacyjne.

Kształcenie kobiet jest ważnym czynnikiem w całościowym funkcjonowaniu zakładu karnego. Reguły Narodów Zjednoczonych, dotyczące ochrony pozbawionych wolności, uwzględniają wszystkie międzynarodowe dokumenty uznane przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych podczas 45 sesji¹⁵. Europejskie zasady z 1987 roku, dotyczące wykonawstwa karnego dla każdego kraju, stanowią minimum kryteriów, według których mierzy się sytuację narodowego więziennictwa. Rekomendacje Rady Europy z 1989 roku precyzują prawo skazanych do kształcenia jako prawo podstawowe. Celem kształcenia powinien być rozwój człowieka, głównie jego społecznych i kulturowych warunków życia. Kształcenie jest więc podstawową funkcją więziennictwa. W edukacji skazanych istotne jest kształtowanie wartości humanistycznych i etycznych. Wartości te bowiem pomagają im kształtować postawy, pomagają uczyć ich ideałów ludzkości¹⁶.

Charakterystyka skazanych kobiet uczęszczających do szkół przywieziennych na przykładzie zakładu karnego w Grudziądzu

W Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu znajduje się jedyna w Polsce szkoła dla kobiet odbywających karę pozbawienia wolności. Jednostka podlega Okręgo-

¹³ kkw, art. 134.

¹⁴ *Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25.08.2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności* (Dz.U. z dnia 29 sierpnia 2003 r.), rozdział 8.

¹⁵ B. URBAN, J.M. STANIK: *Resocjalizacja...*, s. 261.

¹⁶ D. WIDELAK: *Nauczyciel i uczeń w wybranych systemach penitencjarnych Europy Środkowej*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2011, s. 46; por. IDEM: *Kształcenie osadzonych w polskiej praktyce penitencjarnej*. W: *W dziewięćdziesięciolecie polskiego więziennictwa. Księga jubileuszowa*. Red. Z. JASIŃSKI, A. KUREK, D. WIDELAK. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2008.

wemu Inspektoratowi Służby Więziennej w Bydgoszczy. Jest zakładem karnym typu zamkniętego z oddziałem zakładu karnego typu półotwartego i aresztu śledczego. Karę pozbawienia wolności odbywają tu młodociane kobiety, pierwszy raz karane i recydywistki. Ustalona pojemność jednostki wraz z oddziałem ginekologiczno-położniczym oraz Domem dla Matki i Dziecka wynosi 755 miejsc (156 cel mieszkalnych, 4 sale szpitalne, 5 sal mieszkalnych dla matek z dziećmi).

W zakładzie istnieje jako jedyny w kraju oddział ginekologiczno-położniczy, jedyna szkoła dla skazanych kobiet – Zespół Szkół dla Dorosłych i jedyny oddział terapeutyczny dla skazanych kobiet, uzależnionych od alkoholu oraz jako jeden z dwóch w kraju oddział terapeutyczny dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo i Dom dla Matki i Dziecka¹⁷.

Początki szkolnictwa przywięziennego w Grudziądzu sięgają lat 50. Wówczas zajęcia odbywały się w celach, a nauczali nauczyciele ze szkół ogólnokształcących z terenu Grudziądza. Nauczanie nie miało charakteru form zorganizowanych. Po kilku latach przydzielono jedno pomieszczenie na klasę lekcyjną, w którym prowadzono nauczanie o charakterze kursowym. W 1957 roku Centralny Zarząd Więziennictwa powołał do życia Ośrodek Szkolenia Więźniów przy Centralnym Więzieniu w Grudziądzu. Od tego czasu ściśle podjęto współpracę z kierownictwem Zakładu Karnego i oddziałem penitencjarnym. Uwagę zwracano na pracę wychowawczą. W 1985 roku szkoła została przeniesiona do nowego budynku, który był przystosowany do potrzeb lekcyjnych i znajduje się w nim do dziś. Jest to jedyna w Polsce szkoła dla kobiet. Biorąc pod uwagę charakter szkoły, bazę dydaktyczną i atmosferę, jest to typowa szkoła. Jedynie kraty w oknach i dyżurujący oddziałowi sprawiają, że jest ona szkołą przywięzienną.

W szkole w Grudziądzu uczy się około 40 kobiet w przedziale wiekowym od 19 do 50 lat. Różnią się one między sobą poziomem intelektualnym, zaangażowaniem w pracę nad sobą, a także stopniem demoralizacji i bagażem doświadczeń życiowych. W zależności od potrzeb skazanych kobiet modyfikowana jest oferta dydaktyczna. Obecnie uczennice kształcą się w: Zasadniczej Szkole Odzieżowej, Zasadniczej Szkole Zawodowej, Gimnazjum dla Dorosłych i w Podstawowej Szkole dla Dorosłych. Szkoła dysponuje pięcioma salami lekcyjnymi, dwoma pracowniami warsztatowymi. Pracownie warsztatowe wyposażone są w zalecane, maszyny do szycia, żelazka parowe, manekiny i inne potrzebne akcesoria krawieckie. Uczennice samodzielnie wykonują niektóre plansze, tablice. Pracownia gastronomiczna jest również wyposażona w niezbędny do nauki sprzęt. Do dyspozycji uczennic pozostaje także biblioteka szkolna oraz dwa tysiące woluminów znajdujących się w głównej bibliotece więziennej. Szkoła dba również o promocję w środowisku pozawięziennym. Szkoła nawiązała współpracę z „Gazetą

¹⁷ <http://www.sw.gov.pl/index.php/jednostki/2/233> [data dostępu: 3.02.2011].

Grudziądką” i „Nowościami”. Są w nich zamieszczone wywiady uczennic i reportaże z zajęć pozalekcyjnych. Telewizja TVN nagrała i wyświetliła film, którego bohaterkami były uczennice grudziądzkiej szkoły. Uczestniczą one również w pokazie prac dyplomowych w Zespole Szkół Gastronomiczno-Odzieżowych w Grudziądzu. Najbardziej aktywne społecznie uczennice mogą wychodzić na przepustki i brać udział w widowiskach organizowanych przez Warsztaty Terapii Zajęciowej Osób Niepełnosprawnych w teatrze grudziądzkim. Uczennice również bardzo chętnie włączają się w przygotowania do Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Na licytację wystawiają własnoręcznie wykonane prace. Kadra pedagogiczna szkoły przywięziennnej w Grudziądzu dba nie tylko o przygotowanie kobiet do wykonywania zawodu, ale także stawia na ich indywidualny rozwój. Uczennice poza opanowywaniem programu nauczania redagują gazetkę szkolną, rozwijają swoje zdolności manualne i artystyczne, występują na forum szkoły i biorą udział w konkursach plastycznych. Uczą się także języka angielskiego. W organizowanych przez grudziądzkie Kuratorium Oświaty konkursach wiedzy religijnej zajmują od wielu lat pierwsze miejsca. W ramach praktycznej nauki zawodu szyją ubranka i przytulanki dla dzieci z Domu Matki i Dziecka.

Efektywność oddziaływania resocjalizacyjnego na te kobiety uzależniona jest jednak od wielu nakładających się na siebie czynników. Możemy wśród nich wyróżnić cechy osobowości i dyspozycje wychowawców, warunki, w których oddziaływanie przebiega, strukturę i stan systemu społecznego, ale także i wolę współpracy uczennic z nauczycielami¹⁸. W szkole kładzie się również nacisk na takie cechy jak koleżeńskość i aktywność. Wypracowuje się to poprzez wspólne wycieczki, biwaki, oglądanie spektakli teatralnych, obecność na imprezach okolicznościowych oraz organizowanie pielgrzymek autokarowych do Laskowic Pomorskich i innych miejsc. Corocznie uroczyście obchodzone są święta Wielkanocy i Bożego Narodzenia, na które zapraszane są dawne uczennice. Z wypowiedzi uczennic wynika, iż większość z nich identyfikuje się ze szkołą i lubi do niej uczęszczać. Dzięki temu widzą one sens dalszej edukacji. Niestety, jak każda przywięzienna szkoła boryka się z dużymi trudnościami finansowymi.

W skali kraju, w roku szkolnym 2007/2008 funkcjonowało 50 szkół przywięziennych. Najwięcej (bo aż 19) jest zasadniczych szkół zawodowych. Średnich szkół zawodowych jest 9, szkół gimnazjalnych 9, uzupełniających liceum ogólnokształcących 8. Według danych z 30 czerwca 2008 roku, na ogólną liczbę skazanych 75 297 przebywających w jednostkach penitencjarnych, w szkołach przywięziennych uczyło się 3 919 osób, a poza zakładem karnym 136 osób. W roku szkolnym 2007/2008 mieliśmy 1 165 absolwentów szkół przywięziennych. Najwięcej z zasadniczych szkół zawodowych – 703, z liceów ogólnokształcących 153, natomiast absolwentów gimnazjum było 140¹⁹.

¹⁸ T. SAKOWICZ: *Resocjalizacja skazanych kobiet...*, s. 278.

¹⁹ <http://www.sw.gov.pl/index.php/aktualnosci/more/2720> [data dostępu: 3.02.2011].

Siec szkól przywiężniennych w Polsce w roku szkolnym 2005/2006 obejmowała: 3 szkoły podstawowe, 10 gimnazjów, 27 zasadniczych szkól zawodowych, 11 techników zawodowych, 10 liceów ogólnokształcących i jednå szkołę policealną. Kształcenie skazanych przebiega na pięciu poziomach edukacyjnych, a mianowicie: podstawowym, gimnazjalnym, zasadniczym, średnim i policealnym. W każdym roku naukę organizuje się dla około 4 tysięcy osadzonych. Mimo, że jest skierowana głównie dla skazanych młodocianych, to nikomu nie ogranicza się dostępu do nauki szkolnej. Ważną formą kształcenia są szkolenia zawodowe. Corocznie korzysta z nich 2 100 skazanych. Wyuczone zawody dają szansę zatrudnienia po opuszczeniu zakładu karnego. Dominują zawody usługowe i przemysłowe. Do usługowych należą: kucharz, tapeciarnik, malarz, posadzkarz, glazurnik, a do przemysłowych: mechanik, elektromechanik, monter maszyn i urządzeń, ślusarz i obuwnik.

W technikach uzupełniających skazani mogą kontynuować dalsze kształcenie zawodowe. Jest takich szkól 11 i corocznie korzysta z nich około 500 skazanych, a wśród zawodów możemy wyróżnić: technik budownictwa, technik żywienia, technik technologii drewna i technik poligraf. W kształceniu zawodowym kładzie się duży nacisk na praktykę. Jest ona weryfikowana w trakcie zewnętrznych egzaminów zawodowych przeprowadzanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne. Bardzo ważne jest zatem, aby umożliwić uczniom przystąpienie do egzaminu zawodowego. Zewnętrzne egzaminy zawodowe potwierdzają dobre przygotowanie uczniów kończących naukę w szkołach przywiężniennych. Dla skazanych tworzy się również kursy, które organizują jednostki penitencjarne. W roku 2006 odnotowano 472 tego typu szkoleń, z których skorzystało około 6 tysięcy osadzonych. Długoletni wysiłek pracowników pedagogicznych grudziądzkiej placówki oświatowej znajduje uznanie u wizytatorów i, co najważniejsze, sprawia, że w rankingu szkól przywiężniennych zajmuje ona czołowe miejsce²⁰.

Informacje o badaniach

Przedmiotem podjętej eksploracji było poznanie znaczenia edukacji osadzonych kobiet w szkole przywiężiennej. Problem główny ujęto w pytaniu: Jak edukacja w szkole przywiężiennej wpływa na osadzone kobiety? Założono, że edukacja w szkole przywiężiennej ma korzystny wpływ edukacyjno-wychowawczy na osadzone kobiety. Posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, a za podstawową technikę przyjęto technikę badań ankietowych, której narzędziem jest kwestionariusz ankiety. Badania przeprowadzono w szkole przywiężiennej przy

²⁰ Informacje uzyskane w trakcie wywiadu w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu.

Zakładzie Karnym nr I w Grudziądzu, wśród 30 więźniarek uczęszczających do klasy VI szkoły podstawowej, gimnazjum i zasadniczej szkoły zawodowej. Zebrany materiał empiryczny przeanalizowano w ujęciu problemowym.

Przyczyny i uwarunkowania podjęcia edukacji

Z przeprowadzonych badań wynika, że potrzeba kształcenia wśród więźniarek jest bardzo silna, a jej brak ma ujemny wpływ na proces resocjalizacji. Analiza danych wskazuje, że zdecydowana większość uczennic samodzielnie podjęła decyzję o rozpoczęciu nauki. 70% badanych więźniarek deklaruje, że rodzina nie wywarła żadnego wpływu na ich decyzję o podjęciu edukacji. Blisko 27% respondentek wskazało, iż rodzina była czynnikiem motywującym ich do rozpoczęcia nauki, jednak – jak same piszą i podkreślają – decyzję podjęły same. Cztery kobiety zadeklarowały, iż na ich decyzję wpływ mieli rodzice, w dwóch przypadkach wpływ miały mamy, w jednym mąż. Na jedną kobietę wpłynęła mama i babcia. Jedna badana napisała, że nie ma rodziny. Jedna osoba nie udzieliła odpowiedzi. W autodeklaracjach więźniarki wskazywały na wewnętrzne motywy podejmowania edukacji.

Przeprowadzone badania pozwalają stwierdzić, że czynnikiem najbardziej motywującym kobiety do podjęcia nauki jest zaspokojenie potrzeby samokształcenia. Wskazało na ten motyw ponad 63% uczennic. Drugim co do kolejności najczęściej wskazywanym motywem jest na równi: perspektywa podjęcia pracy po zakończeniu nauki, a także wypełnienie wolnego czasu. Za tymi motywami zdecydowanie opowiedziało się aż 53% respondentek. 30% więźniarek poprzez edukację realizuje swoje zainteresowania. Na motywy takie jak: chęć zaimponowania koleżankom, przywileje dla uczących się więźniów, czy skierowanie z urzędu wskazało tylko 3% badanych. Wnioski te zostały całkowicie potwierdzone, gdyż na pytanie, co zdecydowanie nie miało wpływu na decyzję o podjęciu nauki blisko 67% wskazało na skierowanie z urzędu, 40% na chęć zaimponowania innym, około 27% na przywileje, które dotyczą uczących się więźniów.

Niestety, w procesie decyzyjnym osadzonych niewielki wpływ mieli funkcjonariusze.

Dariusz Widelak

Between Education And Rehabilitation –
Ontological Signpost of Demarginalization

Summary

In this article educational influence from prison schools on women who are there is shown. Some research about that education was made. It contains such aspects as: the reason why did they start to learn; the teachers' influence on their students – the school's influence on their future life. Outcomes help to make a conclusion that education in prison schools has beneficial influence on women who are in prison, especially in education and rehabilitation areas.

Key words: education, rehabilitation, prison schools, women, to learn, future life

Dariusz Widelak

Zwischen Bildung und Resozialisierung –
ontologischer Vorbild für Demarginalisierung

Zusammenfassung

In seinem Artikel stellt der Verfasser dar, auf welche Weise die Gefängnisbildung die Resozialisierung der inhaftierten Frauen beeinflusst. Er bespricht den Bildungsprozess von Gefängnisinsassinnen mittels folgender Variablen: Ausbildungsziel, Einfluss der Lehrer auf die Schülerinnen, Einfluss der Schule auf das Leben in Freiheit. Die Forschungsergebnisse ließen die These aufstellen, dass die Bildung in einer Gefängnisschule den Gefängnisinsassinnen einen Bildungs- und Resozialisierungsnutzen bringt.

Schlüsselwörter: Bildung, Resozialisierung, Gefängnisbildung, Frauen, lernen, Leben in Freiheit